



NORGES HØYESTERETT

Den 29. juni 2005 avsa Høyesterett dom i

HR-2005-01050-A, (sak nr. 2005/63), sivil sak, anke,

I.

A (advokat Håkon Knudsen – til prøve)

mot

Gjensidige NOR Forsikring
If Skadeforsikring NUF
Enter Forsikring AS
Sparebank 1 Skadeforsikring
Jernbanepersonalets Forsikring Gjensidige (advokat Runar Hansen – til prøve)

II.

B

C

D (advokat Håkon Knudsen – til prøve)

mot

Gjensidige NOR Forsikring
If Skadeforsikring NUF
Enter Forsikring AS
Sparebank 1 Skadeforsikring
Jernbanepersonalets Forsikring Gjensidige (advokat Runar Hansen – til prøve)

III.

E (advokat Håkon Knudsen – til prøve)

mot

Gjensidige NOR Forsikring (advokat Runar Hansen – til prøve)

S T E M M E G I V N I N G :

- (1) Dommer **Øie**: Saken gjelder spørsmål om lemping av erstatningsansvar for omfattende skade forvoldt ved en forsettlig fremkalt bombeeksplosjon, jf. skadeserstatningsloven § 5-2.
- (2) I juni 1997 ble en bombe sprengt utenfor lokalene til motorsykelklubben Bandidos i Drammen. En kvinne, som var passasjer i en bil som kjørte forbi klubblokalene, ble drept. Bombeeksplosjonen forårsaket også omfattende materielle skader. De to motorsykelklubbene Hells Angels og Bandidos hadde i lengre tid vært i strid da bomben ble sprengt.
- (3) Sju personer med tilknytning til Hells Angels ble i mars 2002 tiltalt for bombeeksplosjonen etter blant annet den såkalte mordbrannparagrafen i straffeloven § 148 første ledd andre straffalternativ og § 291, jf. § 292 om grovt skadeverk.
- (4) Ved Drammen tingretts dom 10. juni 2002 ble E, G og H dømt til ubetinget fengsel i henholdsvis ti, åtte og fem år for blant annet overtredelse av straffeloven § 148 første ledd andre straffalternativ og § 291, jf. § 292. B, C og D ble dømt til ubetinget fengsel i tre år for overtredelse av § 291, jf. § 292. A ble frifunnet i straffesaken.
- (5) Regresskrav fra flere forsikringsselskaper som hadde utbetalt erstatning for materielle skader til de skadelidte, ble behandlet i straffesaken. Den delen av slutningen i tingrettens dom som gjelder disse kravene, lyder slik:

”B.

E, H, B, C, D, G og A dømmes en for alle og alle for én til innen 14 dager etter dommens forkynnelse å betale erstatning slik:

Gjensidige NOR Forsikring	kr. 13.665.770,-
If Forsikring	kr 333.690,-
Enter Forsikring	kr 51.795,-
Vår Bank og Forsikring	kr 309.847,-
Jernbanepersonalets Forsikring	
Gjensidig	kr 27.705,-”

- (6) E, H og G ble også dømt til én for alle og alle for én å betale 120.000 kroner i oppreisning til ektefellen til kvinnen som ble drept.
- (7) Det samlede erstatningskravet fra forsikringsselskapene var på rundt 285 millioner kroner. Ved utmålingen av erstatningen anvendte tingretten lempingsregelen i skadeserstatningsloven § 5-2. Den idømte erstatning tilsvarte fem prosent av erstatningskravet.
- (8) De domfelte, med unntak av H, anket over bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet, erstatningsavgjørelsene og enkelte andre sider av dommen. Påtalemyndigheten anket over bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet for de frifinnende delene av dommen. Gjensidige NOR Forsikring anket over erstatningsavgjørelsene. Under saksforberedelsen

trakk E anken over bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet. Ved Borgarting lagmannsretts kjennelse 5. februar 2003 ble hans straffutmålingsanke forkastet. Erstatningskravet mot ham ble ikke behandlet.

- (9) Ved Borgarting lagmannsretts dom 24. mars 2003 ble de fem øvrige tiltalte, herunder A, som ble frifunnet i tingretten, funnet skyldig i overtredelse av straffeloven § 148 første ledd andre straffalternativ og § 291, jf. § 292. Straffen for A ble satt til fengsel i 16 år og straffen for G til fengsel i 12 år. B, C og D ble idømt fengsel i seks år. Alle de fem ble dessuten – som i tingretten – én for alle og alle for én dømt til å betale 120.000 kroner i oppreisning til ektefellen til kvinnen som ble drept. Pådømmelsen av erstatningskravene for øvrig ble utsatt, jf. straffeprosessloven § 431.
- (10) Ved dom 25. september 2003, inntatt i Rt. 2003 side 1269, forkastet Høyesterett anker fra de fem domfelte over saksbehandlingen i lagmannsretten og over straffutmålingen.
- (11) Borgarting lagmannsrett avsa 25. oktober 2004 dom for erstatningskravene med slik slutning:

”Straffesaken, sak nr. 02-02306 M/01:

1. **B, C, D, G og A betaler innen 2 – to – uker fra dommens forkynnelse til Gjensidige NOR Forsikring 273.315.410 – tohundreogsyttiremillionertrehundreogfemtentusenfirehundreogti – kroner, til If-Forsikring 6.673.813 – seksmillionersekshundreogsyttitretusenåttehundreogtrenten – kroner, til Enter Forsikring 1.035.902 – enmillionogtrettifemtusenihundreogto – kroner, til Sparebank 1 Skadeforsikring AS 6.196.957 – seksmillioneretthundreognittisekstusenihundreogfemtisyv – kroner, til Jernbanepersonalets Forsikring Gjensidige 554.101 – femhundreogfemtifiretusenetthundreogen – kroner – alt med tillegg av lovens forsinkelsesrente regnet fra forfall til betaling skjer.**

Sak nr. 03-020312 ASI-BORG/avd01:

2. **E og H dømmes til innen 2 – to – uker fra dommens forkynnelse å betale erstatning til Gjensidige NOR Forsikring 273.315.410 – tohundreogsyttiremillionertrehundreogfemtentusenfirehundreogti – kroner med tillegg av lovens forsinkelsesrente fra forfall til betaling skjer.**
3. **Saken heves for B, C, D, G og A.**

I begge sakene:

4. **De domfelte hefter solidarisk innenfor sitt ansvar.”**

- (12) Lagmannsretten kom til at ansvaret ikke burde lempes, til tross for det uvanlig store omfanget. Den utviste skyld ble ansett som ”det helt dominerende forhold”.
- (13) B, C, D, A og E har anket avgjørelsen av erstatningsspørsmålet til Høyesterett. Ankene gjelder lovanvendelsen.
- (14) *De ankende parter – A m fl.* – har i korte trekk anført:
- (15) Spørsmålet om erstatningsansvaret skal lempes, skal avgjøres etter en helhetsvurdering hvor vurderingstemaet er om ansvaret vil være urimelig tyngende, jf. skadeserstatningsloven § 5-2 første punktum. Skadens størrelse skal veies opp mot den

ansvarliges økonomiske bæreevne. Men også foreliggende forsikringer og forsikringsmuligheter, skyldforhold og forholdene ellers skal tillegges vekt. De økonomiske forhold er et klart hovedtema. Skadevolderne har ingen mulighet til å betale erstatningsbeløpet på over 285 millioner kroner. Selv beløpet på rundt 14 millioner, som de ble pålagt å betale i tingretten etter at 95 prosent av ansvaret var lempet, vil være svært tyngende for dem å betjene. Langt lavere erstatningskrav har vært ansett som urimelig tyngende i praksis.

- (16) Det må også legges vekt på at det dreier seg om regresskrav fra forsikringselskaper, som er vesentlig bedre i stand til å bære tapet enn de personlig skadelidte, og som kan pulverisere ansvaret. Prevensjonshensynet er ivaretatt ved de strenge straffer som er idømt.
- (17) De ankende parter bestrider ikke at den utviste skyld er svært grov. Men lagmannsretten har tillagt skyldmomentet for stor vekt. Når erstatningsbeløpet overstiger en viss størrelse, kan skylden ikke lenger være avgjørende, og den økonomiske bæreevne må bli utslagsgivende. Loven tillegger ikke utvist skyld større vekt enn de andre momenter, og forarbeidene trekker de økonomiske forhold inn som det mest sentrale vurderingstemaet.
- (18) Samfunnet er tjent med at skadevoldere får anledning til å gjøre opp for seg også ved de grovere skyldformer. Samfunnsøkonomisk er det best at de ankende parter kommer i arbeid etter endt soning og starter nedbetalingen av erstatningen. Blir erstatningsbeløpet så høyt at de ankende parter aldri vil kunne klare å nedbetale det, er faren stor for at motivasjonen til å gjøre opp for seg blir svært redusert.
- (19) Selv om det i høyesterettspraksis til nå ikke er eksempler på at erstatningsansvar for forsettlig skadeforvoldelse er blitt lempet med mer enn 50 prosent, er det ingen holdepunkter for at ansvaret ikke kan lempes ytterligere.
- (20) De ankende parter – A mfl. – har lagt ned slik påstand:
- ”1. **Drammen tingretts dom av 10.06.2002 i sak 557/2002M punkt B stadfestes for A, E, B, C og D.**
 2. **Det offentlige tilkjennes sakens omkostninger med tillegg av renter etter forsinkelsesrentelovens bestemmelser fra oppfyllelsesfristen i dommen og frem til betaling skjer.”**
- (21) *Ankemotpartene – Gjensidige Forsikring mfl.* – har i korte trekk anført:
- (22) Det er ikke grunnlag for lemping når det, som i saken her, gjelder overlagte, straffbare skadevoldende handlinger med store skadefølger. Skadevoldernes skyldforhold er det avgjørende moment i saken og overskygger de øvrige momenter.
- (23) Det bestrides ikke at det er adgang til å lempe ansvaret også ved forsettlig skadeforvoldelse. Men i de saker hvor Høyesterett har lempet ansvaret for slike handlinger, har det ikke dreid seg om så graverende skyld som i vår sak. I sakene i Rt. 1997 side 883 og Rt. 2004 side 165 forelå det vektige omstendigheter som reduserte graden av skadevoldernes skyld. I dommen i Rt. 2003 side 1358 var skylden derimot så grov at ansvaret ikke kunne lempes. Og i Borgarting lagmannsretts dom LB-1998-00883, som Høyesterett viser til i saken i Rt. 2004 side 165 avsnitt 28, var det av avgjørende

betydning at hensikten var å ødelegge, og at handlingen var planlagt, grundig overveid og hadde stort skadepotensial. Det samme er tilfellet i vår sak og må være utslagsgivende.

- (24) Lemping kan under ingen omstendigheter gjøres med mer enn 50 prosent.
- (25) Ankemotpartene – Gjensidige Forsikring mfl. – har lagt ned slik påstand:
- ”1. **Borgarting lagmannsretts dom av 25. oktober 2004 pkt. 1 og pkt. 2 stadfestes.**
 2. **Gjensidige Forsikring, Sparebank 1 Skadeforsikring AS, If Skadeforsikring NUF, Enter Forsikring AS og Jernbanepersonalets Forsikring Gjensidige tilkjennes sakens omkostninger med kr. 70.000.- inkludert mva med tillegg av renter etter forsinkelsesrentelovens bestemmelser fra oppfyllelsesfristen i dommen og frem til betaling skjer.”**
- (26) *Jeg er kommet til at ankene ikke kan føre frem.*
- (27) Et forsikringsselskap som har betalt erstatning til en skadelidt, kan kreve regress hos skadevolderen blant annet dersom skaden er voldt forsettlig, slik den er i vår sak, jf. skadeserstatningsloven § 4-3, jf. § 4-2 nr. 1 bokstav a. Regresskravet er av samme omfang som den skadelidtes krav, jf. Rt. 2004 side 165.
- (28) De ankende parter bestrider verken at det foreligger ansvarsgrunnlag, årsakssammenheng eller økonomisk tap, og de har heller ikke innvendinger mot omfanget av det økonomiske tapet. Det eneste spørsmålet i saken er om erstatningsansvaret skal lempes.
- (29) Utgangspunktet er at erstatning for tingsskade og annen formuesskade skal dekke den skadelidtes fulle økonomiske tap, jf. skadeserstatningsloven § 4-1. Erstatningskravet kan imidlertid lempes etter § 5-2 første punktum, som lyder slik:
- ”Erstatningsansvaret kan lempes når retten under hensyn til skadens størrelse, den ansvarliges økonomiske bæreevne, foreliggende forsikringer og forsikringsmuligheter, skyldforhold og forholdene ellers finner at ansvaret virker urimelig tyngende for den ansvarlige.”**
- (30) Bestemmelsen gir anvisning på en skjønnsmessig helhetsvurdering. Som det blant annet er pekt på i dommen i Rt. 2004 side 165, har lempingsregelen ”en snever rekkevidde”.
- (31) Isolert sett taler både det kolossale beløpet – rundt 287.775.000 kroner – som langt overstiger skadevolderens økonomiske evne, og det forhold at det dreier seg om et regresskrav fra forsikringsselskaper, for at ansvaret lempes. Men disse omstendigheter må holdes opp mot de ansvarliges grove skyld.
- (32) Borgarting lagmannsrett fremhevet i straffedommen at handlingene hadde et usedvanlig stort skadepotensial. Lagmannsretten fortsatte slik:
- ”Bomben – som antakelig bestod av en eksplosiv blanding av ammoniumnitrat og dieselolje – hadde ifølge de sakkyndige en sprengkraft tilsvarende sannsynligvis cirka 40 kg TNT, minimum 25 kg og maksimum 60 kg. For ytterligere å øke effekten ble det plassert store mengder dieselolje, som ble pulverisert ved eksplosjonen slik at det øyeblikkelig oppstod en omfattende brann. Bomben ble detonert mot en eldre trebygning der tre personer oppholdt seg, og på et tidspunkt da det var stor sannsynlighet for at de hadde gått til ro for natten. I tillegg befant det seg et ukjent**

antall personer i den omkringliggende bebyggelsen, som til dels ble påført store materielle skader. Bombebilen ble parkert ut mot en alminnelig beferdet gate i et bymessig strøk, og trafikkteilingene viste at det på denne tiden passerte opp mot seks biler hvert minutt. Det må nærmeste betegnes som et mirakel at ikke flere mennesker omkom.

Det er nok mulig at de tiltalte ikke hadde full oversikt over bombens sprengkraft og virkningene av eksplosjonen. Med en såpass nøye planlegging er det imidlertid utenkelig at de ikke hadde nok kunnskap til å innse at eksplosjonen hadde et betydelig farepotensial.”

(33) Og i dommen om erstatning uttaler lagmannsretten blant annet:

”Handlingen var et utslag av organisert voldskriminalitet. Som ledd i en konflikt med en rivaliserende motorsykelklubb gjennomførte de domfelte en nøye planlagt bombeaksjon med et usedvanlig stort farepotensial. De tok ikke hensyn til at de derved utsatte andre menneskers liv og eiendom for stor fare. Eksplosjonen førte da også til at en uskyldig passasjer i en forbipasserende bil omkom og til omfattende materielle skader på den omkringliggende bebyggelse. At ødeleggelsene ble større enn de domfelte kanskje hadde tenkt seg, blir under disse omstendigheter et moment av begrenset vekt.”

(34) Det går klart frem av forarbeidene at graden av skyld har betydning for spørsmålet om erstatningsansvaret skal lempes. I Ot.prp. nr. 60 (1980-81) heter det på side 45:

”Graden av skyld som er utvist fra skadevolders side, vil få betydning for om lempingsreglene skal anvendes. Har skadelidte t d voldt skaden ved forsett eller grov aktløyse vil det være et moment som taler mot at lemping skjer.”

(35) Jeg bemerker at ”skadelidte” i andre setning i sitatet må være feilskrift for ”skadevolder”.

(36) I rettspraksis er det lagt til grunn at erstatningsansvaret kan lempes selv om skaden er voldt ved en forsettlig handling som skadevolderen er straffedømt for. Men graden av skyld er et tungtveiende argument ved vurderingen av hvorvidt ansvaret skal lempes eller ikke, jf. Rt. 1997 side 883.

(37) Ansvar for forsettlig skadeforvoldelse ble lempet i avgjørelsene i Rt. 1997 side 883 og Rt. 2004 side 165. Men i begge saker forelå det omstendigheter som reduserte skadevolderens skyld. I den første saken, som gjaldt legemsbeskadigelse ved ”skalling”, hadde den skadelidte selv gjennom provoserende opptreden gitt en viss foranledning til at skaden skjedde. Og i den andre saken, som gjaldt brannstiftelse, fremsto handlemåten som meningsløs og uten forståelig motiv; handlingen ”skjedde som en innskytelse i en noe forvirret tilstand”.

(38) Ansvaret ble derimot ikke lempet i avgjørelsen i Rt. 2003 side 1358 – til tross for at erstatningskravene var på til sammen rundt 7,5 millioner kroner. Saken gjaldt en psykolog som var dømt for å ha skaffet seg seksuell omgang med tre menn ved misbruk av stillingen som terapeut. Høyesterett la vekt på at det dreide seg om forsettlige grove integritetskremler over et langt tidsrom, som hadde påført de skadelidte mye smerte og sorg.

(39) Jeg nevner også Borgarting lagmannsretts dom 14. desember 1998 i sak LB-1998-00883, som gjaldt et erstatningskrav på over 13 millioner kroner etter brann i Holmenkollen kapell. Lagmannsretten fant at skadevolderens skyld og de øvrige omstendigheter ved handlingen i sterk grad talte mot lemping. Det var utvist et ”sterkt og vedvarende

forbrytersk forsett”, og handlingen var planlagt og målrettet. I avgjørelsen i Rt. 2004 side 165 avsnitt 28 nevnes erstatningssaken om Holmenkollen kapell – etter omtalen av tilfelle hvor det er grunnlag for lemping – som et eksempel i ”den motsatte ytterkant”. Det fremheves at brannstiftelsen var en planlagt handling der hensikten var å ødelegge.

- (40) Også i vår sak dreier det seg om en planlagt handling hvor hensikten var å ødelegge. De ankende parter har med åpne øyne voldt omfattende skade. Etter mitt syn er det da vanskelig å finne plass for lemping selv om ansvaret blir formidabelt – skyldmomentet må tillegges avgjørende vekt. Lagmannsrettens dom må derfor etter min mening stadfestes så langt den er påanket.
- (41) Anken har vært forgjeves, og de ankende parter må i samsvar med hovedregelen i tvistemålsloven § 180 første ledd erstatte ankemotpartenes saksomkostninger for Høyesterett. Prosessfullmektigens omkostningsoppgave på 70.000 kroner inkludert merverdiavgift legges til grunn.
- (42) Jeg stemmer for denne

D O M:

1. Lagmannsrettens dom stadfestes så langt den er påanket.
2. I saksomkostninger for Høyesterett betaler A, E, B, C og D én for alle og alle for én til Gjensidige Forsikring, Sparebank 1 Skadeforsikring AS, If Skadeforsikring NUF, Enter Forsikring AS og Jernbanepersonalets Forsikring Gjensidige i fellesskap 70.000 – syttitusen – kroner innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne dom med tillegg av den alminnelige forsinkelsesrenten etter forsinkelsesrenteloven § 3 første ledd første punktum fra forfall til betaling skjer.

- (43) Dommer **Skoghøy:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende
- (44) Dommer **Stang Lund:** Likeså.
- (45) Dommer **Flock:** Likeså.
- (46) Dommer **Aasland:** Likeså.

(47) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

1. Lagmannsrettens dom stadfestes så langt den er påanket.
2. I saksomkostninger for Høyesterett betaler A, E, B, C og D én for alle og alle for én til Gjensidige Forsikring, Sparebank 1 Skadeforsikring AS, If Skadeforsikring NUF, Enter Forsikring AS og Jernbanepersonalets Forsikring Gjensidige i fellesskap 70.000 – syttitusen – kroner innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne dom med tillegg av den alminnelige forsinkelsesrenten etter forsinkelsesrenteloven § 3 første ledd første punktum fra forfall til betaling skjer.

Riktig utskrift bekreftes: